

دۆزىنەۋەى گازى سرووشتى چ واتايەكى بۇ توركىيا ھەيە؟

24-08-2020

نووسەرەكان

ناۋەندى لىكۆلىنەۋەى رووداۋ

كورتە : رۆژى ھەينى رەجەب تەيب ئەردۇغان، سەرۆككۆمارى توركىيا دۆزىنەۋەى 320 مليار مەترى سىجا گازى سرووشتى لە دەرياي رەش راگەياند و جەختى لەۋە كردهۋە كە لە سالى 2023 دەست بە بەرھەمھيئانى ئەو گازە دەكەن.

| عومەر ئەحمەد |

رۇژى ھەيىنى رەجەب تەيب ئەردۇغان، سەرۇككۇمارى تورکيا دۇزىنەۋەي 320 مىليار مەترى سىچا گازى سرووشتى لە دەرياي رەش راگەياند و جەختى لەۋە کردەۋە کە لە سالى 2023 دەست بە بەرھەمھيئەتانی ئەو گازە دەکەن.

سەرەپاي ئەۋەي کە سەرۇككۇمارى تورکيا دۇزىنەۋەي گازى سرووشتى لە دەرياي رەش ۋەک مەزگىنەيەكى گەرە بۇ گەلى تورکيا نازەدکرد و ھەولیدا بەمەبەستى سىياسى ئەو رووداۋە زۆر گەرە بکات، بەلام بۇ زانينى گرنكى و گەرەيى ئەو دەستکەوتە، دەبیت چاۋ لە کاردانەۋەي بازارى تورکيا بکەين دواي بىلابوونەۋەي ئەو ھەوالە.

لە راستیدا لە رۇژى ھەيىنى، دوايىن رۇژى داخستنى بازار لە ھەفتەي رابردودا، بەھاي ليرەي تورکيا پىش راگەياندى ھەوالى دۇزىنەۋەي گازى سرووشتى ئاراستەي بەرەو بەرزبوونەۋە بوو، بەلام دواي راگەياندى ھەوالەکە، ئاراستەي دابەزىنى گرتەبەر و بەرژەي 0.6% دابەزى. بۇرسەي ئىستەنبولنىش ھىندە سوودى لە بىلابوونەۋەي ھەوالى دۇزىنەۋەي گازى سرووشتى لە تورکيا نەيىنى.

بەھاي پىنوينى بۇرسەي ئىستەنبول، رۇژى ھەيىنى بە رىژەي 1.8% دابەزى. لەۋەش سەرنجراکىشتەر دابەزىنى بەرچاۋى بەھاي پىشكى كۇمپانىيانى بوارى وزەي تورکيا ۋەک تۇپراش، ئەکاس ئىنچى و ئاي گاز بوو.

لە راستیدا بازارەکانى تورکيا چاۋەروانى دۇزىنەۋەي قەبارەيەكى زياتر لە گازى سرووشتى بوون و خۇيان بۇ ئەۋە ئامادەکردبوو. بەلام مەزگىنەيەكى سەرۇككۇمارى تورکيا بىھيۋاي کردن. ھەرچەندە دۇزىنەۋەي گازى سرووشتى بۇ ۋەلانىكى ۋەک تورکيا کە سالانە 45 مىليار پى سىچا گاز دەسووتىنىت رووداۋىكى گەرەيە. تورکيا سالانە بەپى نرخی گازى سرووشتى لە نيوان 35 مىليار تاۋەکو 60 مىليار دۇلارى بۇ ھوردەکردنى گازى سرووشتى خەرجکردوۋە.

دۇزىنەۋەي ھەر بېزک گازى سرووشتى کە لەرووي ئابوورىيەۋە شياۋى دەرھىنان بىت، ھەۋالىكى خۇشە بۇ تورکيا بەتابەتى لەبەر ئەۋەي کە ئەو ۋەلەتە رووبەرووي کورتهينانىكى گەرەيى بازىرگانى بوۋەتەۋە کە بەشىكى زۆرى بۇ ھوردەکردنى گازى سرووشتى دەگەرپتەۋە.

تورکيا بۇ دابىنکردنى پىداۋىستىيەکانى بە گازى سرووشتى بە توندى پىشتى بە ھوردەکردنى گازى سرووشتى لە ئىران، رووسيا و ئازەربايجان و ھەرۋا ھوردەکردنى گازى شىلکراۋ لە ھەندى لە ۋەلەتانی ئەفرىقى و قەتەر بەستوۋە. بەلام بەردەوام ئازەزوۋى دۇزىنەۋەي گازى سرووشتى لە کەنارە ئاۋىيەکانى خۇي لە دەرياي رەش و دەرياي مەدیتەرانە ھەبوۋە.

لە دوو سالى رابردوۋەۋە تاۋەکو ئىستا، 3 کەشتى تايبەت بە دۇزىنەۋەي نەوت و گازى لە ناۋ دەرياکان ئاردوۋەتە کەنارە ئاۋىيەکانى و بە ھەرچەشنىک بىت دەپەۋىت بىسەلمىنىت کە خاۋەنى بەدەكى نەوت و گازى سرووشتىيە.

کەشتى فاتح کە لەسالى 2018 نىزدراۋەتە دەرياي رەش، دواي ھەلکۇلىنى 4525 مەتر توانى بەسەرکەوتوۋى کىلگەي گازى توننا-۱ بدۇزىتەۋە کە بەپى كۇمپانىيە نەوتى تورکيا، TPAO، تىکرا بەپى 2 مىليار بەرميل ھاۋتاي نەوت، بەدەكى گازى سرووشتى لەخۇ دەگرىت.

TPAO دەلەيت دۇزىنەۋەي توننا-ئەۋە دەسەلمىنىت کە كۇمپانىيەکانە تواناي ھەيە لە ئاۋە قوۋلەکاندا بە دواي سەرچاۋەکانى وزەدا بگەرپت. سەرەپاي ئەۋەش تورکيا خاۋەنى ھىچ ئەزمونىكى بەرھەمھيئەتانی گازى سرووشتى يان نەوتى خاۋ نىە لەناۋ دەريادا. ھەريۇيە ئەو ۋەلەتە بۇ ئەۋەي سوود لەۋ بەدەكى گازى سرووشتىيە بىنىت دەبیت داۋاي يارمەتى لە كۇمپانىيە نۆدەۋەلەتییەکانى ئەو بوارە بکات.

كۇمپانىيە TPAO ھىشتا رايئەگەباندوۋ کە لەۋ بەدەکە دەتوانىت چ بېزكى بەرھەمھيئەت، ھۇکارەكەشى ئەۋەيە کە رەنگە خودى ئەو كۇمپانىيە ھىشتا نەتوانىت ئەو رىژەيە ديارىبکات کە قابىلى بەرھەمھيئەتەۋ دەگرىت بگرپتە سەرمايە.

دۇزىنەۋەي پەرەپيدانى گازى سرووشتى لە ناۋ دەريا يەكىکە لە کارە تەکنىكىيە ئەستەمەکان. سەرمايە و شارەزاييەكى گەرەي دەۋىت کە تەحەددايەكى گەرەيە بۇ تورکيا بىتوانىت بەسەريدا زال بىت.

تورکيا يەكەم ۋەلەت نىە کە لە دەرياي رەش بە دواي گازى سرووشتى دەگەرپت. پىشتەر كۇمپانىيە رووسنەفت لە کەنارە ئاۋىيەکانى رووسيا

له دهرياي رهش بهدواي گازی سرووشتی گهراوه و دهستی نهکەوتوو. له راستیدا ۸ سال لهمه بهر له کهناره ئاوووبهکانی رومانیا کيلگه گازی نيپتون لهلايهن کۆپاناي ئيکسوون مۆبيلي ئەمريکی و پيترۆمی رومانیا دۆزرايهوه که نزیکه له کيلگه ی تونا-۱، بهلام هيشتا پهره بهو کيلگه گازییه نه دراوه و نهگهيشتووته قوناخی بهرهه مهینانی بهرچاو.

لهلايهکی دیکهوه نرخی نهوت و بهتايبهتی گازی سرووشتی لهسەر ئاستی جيهاندا گهيشتوونهته نزمترین ئاستی خوی، بویه جگه لهرووی تهکنیکی، لهرووی دارابيشهوه پهرهپيدانی کيلگه ی تونا-۱ بۆ تورکیا ئاسان نابیت و ئەسته مه تورکیا بتوانیت لهرووی دارابی و تهکنیکیهوه هاوبه شیکي گونجاو بۆ ئەو کاره بدۆزیتهوه.

سهرهپای ئەو ئاستهنگانه، ئەو یهدهکه له گازی سرووشتی که له تورکیا دۆزراوهتهوه بهراورد به قهبارهی ئەو گازه سرووشتییهی که له ههریهکه له ولاتانی ئیران و روسیا و نازهربايجان و ههریمی کوردستان ههیه، یهدهگیکی ئەوهنده بهرچاو نیه. له بهر ئەوهش پيشبینی ناكریت دۆزینهوهی کيلگه ی تونا-۱ به کردهی گۆرانکارییهکی بهرچاو له تورکیا دروستبكات و تورکیا تهنا ته دواي سالی 2023 که رایگه پاندوووه گازه که بهرهه مده هینیت ههر ناچاره وهک سالانی پيشتر له هاوردنه کردنی گازی سرووشتی بهردهوام بیت.

دۆزینهوهی کيلگه ی تونا-۱ و ئەو تهگه رانهی که تورکیا له پهرپيدانی ئەو کيلگه یه روبهروویان ده بئتهوه، جاريکی دیکه گرنگی کيلگه گازییهکانی ههریمی کوردستان به بيرده هینیتهوه که لهسەر وشکايين و دهكریت به تيجوويهکی زۆر که متر پهريان پيديریت.

به پيی کۆمپانیا راویژکارییه سه ره به خوکان، ههریمی کوردستان خاوهنی 3 تریلیون یه دهکی گازی سرووشتییه و قهبارهی ئەو گازهی که له ههریمی کوردستان ههیه هاوته ريبه له گه ل ستاندارده جيهانییهکان بۆ ئەوهی وه به رهینانی گه وره ی تیدابكریت و گونجاوه بۆ ئەوهی له ريگه ی بۆرییه وه هه نارده ی تورکیا و ولاتانی دیکه ی ئەوروپي بكریت.